

УДК 159.923

ОСОБЛИВОСТІ СФОРМОВАНOSTI ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СУЧАСНИХ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Карабаєва І. І.

кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник, старший
науковий співробітник лабораторії психології дошкільника,

Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України

[orcid.org/ 0000-0003-4286-2103](https://orcid.org/0000-0003-4286-2103)

У статті на основі емпіричного дослідження окреслюється уявлення про інтереси, потреби, ставлення сучасного дошкільника. Висвітлюється питання ціннісного ставлення до себе, своєї родини, дитячого садка. Доводиться, що шестирічка вже є носієм системи цінностей. Підкреслюється, що дошкільник достатньо добре орієнтується в найближчому оточенні, уявляє своє сьогодення та майбутнє. Наголошується на здатності дитини оцінювати те, без чого не можуть обійтися люди, бути щасливими. Доводиться, що старші дошкільники мають сильну потребу в діях. Перевагу надають ігровій, зображувальній, музичній, руховій, пізнавальній діяльностям. Показується інтерес дітей до нової сучасної техніки. Висвітлюється різноманітне коло дитячих захоплень. Особлива увага приділяється спілкуванню з дорослими та однолітками. Наголошується, що діти мають велику потребу в спілкуванні з дорослими, з членами своєї родини, проявляють почуття симпатії до своїх однолітків, мають бажання займатися спільною діяльністю, багато чому навчаються один у одного. Розкривається особистісна центрація як одна з особливостей сформованості ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку.

Ключові слова: цінності, ціннісні орієнтації, ціннісне ставлення, інтерес, потреба.

Карабаева И. И. Особенности сформированности ценностных ориентаций современных детей старшего дошкольного возраста

В статье на основе эмпирического исследования определяется представление об интересах, потребностях, отношениях современного дошкольника. Освещается вопрос ценностного отношения к себе, своей семье, детскому саду. Доказывается, что шестилетка уже является носителем системы ценностей. Подчеркивается, что дошкольник достаточно хорошо ориентируется в ближайшем окружении, представляет свое настоящее и будущее. Отмечаются способности ребенка оценивать то, без чего не могут обойтись люди, быть счастливыми. Доказывается, что старшие дошкольники имеют сильную потребность в действиях. Предпочтение отдается игровой, изобразительной, музыкальной, двигательной, познавательной деятельности. Показывается интерес детей к новой современной технике. Освещается разнообразный круг детских увлечений. Особое внимание уделяется общению со взрослыми и сверстниками. Отмечается, что дети очень нуждаются в общении со взрослыми, с членами своей семьи, проявляют чувства симпатии к своим сверстникам, хотят заниматься совместной деятельностью, многому учатся друг у друга. Раскрывается личностная центрация как одна из особенностей сформированности ценностных ориентаций детей старшего дошкольного возраста.

Ключевые слова: *ценности, ценностные ориентации, ценностное отношение, интерес, потребность.*

Karabayeva I.I. Features of valuable orientation of preschools of modern children.

The article is basis of empirical research, the idea of interests, needs, attitudes of a modern preschool child is outlined. The publish of value attitude towards oneself, his family, kindergarten is highlighted. It turns out that the sixth years old children is already a bearer of value systems. It is emphasized that the preschool child is well-orientated in the immediate surroundings, imagining his present and future. It is emphasized on the ability of the child to evaluate those without which people can not do without, to be happy. It turns out that older

preschoolers have a strong need for action. Preference is given to playing, pictorial, musical, motor, cognitive activities. The interest of children in the new modern technology is shown. Covered a diverse range of children's hobbies. Particular attention is paid to communication with adults and peers. It is noted that children have a great need to communicate with adults, with members of their family, have a sense of sympathy for their peers, have a desire to engage in joint activities, learn a lot from each other. The personal centering as one of the features of the formation of value orientations of children of the senior preschool age is revealed.

Key words: *values, value orientations, value attitude, interest, need.*

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими практичними завданнями. Зазвичай, в психології ціннісні орієнтації розглядаються у зв'язку з такими поняттями, як «відношення», «відображення», «установка», а їх розвиток – через становлення системи домінуючих мотивів. Цінності виступають в якості соціальних утворень, які в процесі їх привласнення та перетворення в особистісне надбання, в елементи внутрішньої організації особистості виконують функцію регуляції поведінки та діяльності особистості. Таким чином, формування ціннісних орієнтацій особистості напряму залежить від тих цінностей, які культивуються в даний момент в суспільстві.

Дошкільний вік – період фактичного становлення особистості, а провідна діяльність цього віку обумовлює якісні зміни в мотиваційно-потребовій сфері дітей. Про важливість та значимість проблеми ціннісних орієнтацій для психології свідчать багаточисленні роботи вчених (К. Роджерс, М. Рокіч, К.Ю. Юнг, В. Франкл, Е. Фром та інші). Вважається, що основні тенденції у вивченні цінностей на індивідуальному рівні заклав М. Рокіч, який визначив цінності як керівні принципи життя людини.

Дошкільний вік є періодом первинного становлення ціннісної сфери особистості, чим і обумовлюється інтерес дослідників до становлення ціннісних орієнтацій дітей [1; 2]. Проведені в лабораторії психології

дошкільника Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України дослідження дозволяють стверджувати, що у дітей дошкільного віку вже закладені можливості для формування ціннісних орієнтацій [3–5]. Однак експериментальних даних, які дозволяють мати уявлення про ціннісні орієнтації сучасних дітей в Україні отримано ще вкрай мало. Тому актуальність таких досліджень є виправданою. Викладені в статті матеріали емпіричного дослідження можуть бути використані практичними психологами та вихователями ЗДО для виявлення та профілактики несприятливих варіантів особистісного розвитку дітей старшого дошкільного віку, у визначенні пріоритетів суспільного виховання, в побудові психологами та педагогами системи роботи з батьками (корекція негативних виховних тенденцій), у плануванні психолого-педагогічного супроводу дітей, які вступають у НУШ, а також за такими напрямками, як соціальна адаптація, корекція негативних особистісних проявів, моральний та естетичний розвиток, психологічна діагностика етичного розвитку старших дошкільників. Дослідження проблеми розглядається у межах наукової теми «Становлення структури термінальних та інструментальних цінностей дітей дошкільного віку» (№ 0118U003094, 2018 – 2020 рр.) лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України.

Мета статті: на основі узагальнення та аналізу емпіричних даних дослідження виявлення та опис особливостей ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку, які виховуються в умовах суспільного виховання.

Виклад основного матеріалу. Бажання дитини відображають найбільш значимі й суттєві для неї об'єкти дійсності та сфери діяльності. Це дозволяє на основі бажань, висловлених дитиною, стверджувати про спрямованість її ціннісних орієнтацій. Для дослідження нами була обрана методика: «Зустріч з чарівником». Дитині в індивідуальній розмові пропонувалося висловити п'ять бажань, які чарівник виконає. В експерименті прийняли участь діти старшого дошкільного віку. Більшість

дітей серйозно сприймали інструкцію й пунктуально її виконували, стежачи за тим, як експериментатор записував бажання, ретельно їх перераховуючи, уточнюючи свої побажання. Лише одна дівчинка загадала два бажання з п'яти можливих, мотивуючи це тим, що їй достатньо виконання названих бажань. Всі останні діти скористалися всією палітрою можливостей загадати бажання. Таким чином, ми отримали дитячі побажання, на основі яких відбувалася оцінка ціннісних орієнтацій та інтересів дітей старшого дошкільного віку.

Аналіз висловлювань дітей проводився по двох лініях:

- 1) у відношенні до кого було висловлене побажання;
- 2) сфера діяльності, до якої відноситься побажання.

Отримані в дослідженні дані про спрямованість ціннісних орієнтацій сучасних старших дошкільників наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Спрямованість ціннісних орієнтацій сучасних старших дошкільників

У чию адресу висловлені побажання				
Собі	Сім'ї	Групі однолітків	Окремим людям	Взагалі всім людям
76 %	7,5 %	3,3 %	4,1 %	0 %

Таким чином, 76 % побажань дітей спрямовувалися на себе, 7,5 % побажань спрямовувалися на побажання для сім'ї, 4,1 % – на побажання окремим людям, 3,3 % – групі ЗДО. Як бачимо багаточисленну групу побажань складають побажання в свою адресу. Найбільшу частину побажань склали побажання володіти іграшками. Найчастіше діти хотіли мати конкретні різноманітні іграшки від смарт-годинників, планшетів, роботів до ляльок та машинок. Дехто з дітей мріяли про нові речі – плаття, шафи в свою кімнату, ліжка, справжню косметику. Другу групу побажань склали ті, які висловлювалися в адресу своєї сім'ї. Ці побажання були пов'язані як з придбанням речей – нової квартири, машини, так із сімейним провідженням

часу – поїздка на море, на дачу, в Карпати. Іншу групу склали побажання окремим людям, зазвичай конкретним членам сім'ї, діти бажали здоров'я, (щоб тато не хворів на грип, у брата пройшла вітрянка). Малочисельну групу побажань склали ті, які спрямовані на побажання для однолітків та дорослих в ЗДО. Ці побажання стосувалися найскорішого подорослішання для всіх дітей в групі.

Отже, можна говорити про те, що спрямованість сучасних дошкільників у більшій мірі стосується задоволення особистісних потреб, значимості для дошкільника ролі сім'ї, певній зацікавленості до дитячого садка. Дані говорять про те, що серед ціннісних орієнтацій сучасних дошкільників основне місце займає задоволення особистісних матеріальних потреб.

У коло наших інтересів потрапило питання спрямованості ціннісних орієнтацій сучасних дітей по сферах діяльності. Дані про спрямованість ціннісних орієнтацій сучасних старших дошкільників наведені в таблиці 2.

Таблиця 2

Спрямованість ціннісних орієнтацій на сфери діяльності сучасних старших дошкільників

Сфери діяльності, на які були спрямовані побажання (у %)										
ігрова	побутова	спілкування	задоволення	пізнання	майбутнє	здоров'я	самоствердження	природа	гроші	сьогодення
25	13,3	10,8	10	5,8	5	5	5	4,1	3,3	0,8

Аналіз результатів, представлених в таблиці 2, надає можливість стверджувати про наступне: на першому місці – 25 % побажань відносяться до ігрової діяльності (діти бажують володіти іграшками для ігор). Другу сходинку зайняла побутова діяльність 13,3 % побажань були пов'язані з придбанням речей для побуту – шафи, ліжка, машини, квартири, навіть, знищення тарганів в квартирі). На третьому місці сфера спілкування та відношень. 10,8 % побажань дітей про гарні стосунки з однолітками – дружити, не сваритися, та дорослими – мама мене слухалася, була лагідною,

мама та тато не сварили. Четверте місце посіли бажання зі сфери задоволення та розваг (10 %). Більшість дітей хотіли б мати багато цукерок, їсти смачну їжу, щоб в сім'ї було багато їжі, мама готувала лише смачну їжу, говорять і про веселощі в колі сім'ї, спільні поїздки на море, дачу, тощо. П'яте місце посіла сфера пізнання (5,8 %). Побажання дітей стосувалися того, щоб побачити справжній вулкан, до прочитання нових книжок. Шосте місце (5 %) розділили між собою побажання спрямовані на майбутню діяльність – навчання в школі, діти свідомо говорили про бажання вчитися в школі, про придбання речей для майбутнього навчання; також чітко усвідомлення побажань здоров'я для інших людей – членів сім'ї; особлива категорія побажань на цій сходинці стосується сфери самоствердження – діти бажають бути сильними, розумними, бути на першому місці. Сьоме місце у рейтингу бажань посіла природнича сфера (4,1 %), діти висловлювалися про бажання мати котика, собаку, папугу, придбання шампуню для своєї тваринки. На восьме місце потрапила діяльність пов'язана з грошима (3,3 %). Діти висловлювали бажання мати в кишені багато грошей, щоб купити робота, працювати мільонером, щоб мати гроші на їжу, одяг для своєї сім'ї, щоб тато заробляв багато грошей та купив нову квартиру. Останнє місце в рейтингу побажань займає сфера сьогодення дитини пов'язана з перебуванням в ЗДО (0,8 %). Побажання подорослішати усім дітям було єдиним із усього спектру побажань дітей.

Для підтвердження результатів дослідження та їх уточнення дітям було запропоновано відповісти на ряд запитань.

На запитання: «Що б ти робив, якби в дитячому садку та вдома тобі дозволили робити все що ти хочеш» 66,6 % дітей обрали ігрову діяльність (гратися в лего, іграшками), 25 % відповідей стосувалося задоволення (їсти цукерки і щоб зуби не боліли, дивитися телевізор, гратися планшетом), розваг (сісти в машину й поїхати в Аквапарк), і майбутньої діяльності в школі (писати в зошиті, читати), 16 % відповідей дітей свідчило про надання переваги творчій діяльності (малювати, танцювати).

Для виявлення захоплень сучасних дітей було задане запитання: «Назви найголовніші для тебе речі». 33,3 % дітей відповіли, що головне для них це іграшки, але так як ми живемо «у віці інформації» і в наше життя все частіше входять Інтернет, комп'ютер тощо, а сучасні діти про це вже мають уявлення, про що і свідчать їх відповіді – 58,3 % дітей бажають мати планшети, а 25 % – мобільні телефони, щоб на них гратися. 25 % дітей значимим для себе вважають велосипед, 12,5 % тварин і їжу, 8,3 % сім'ю та одяг.

На запитання: «Що ти любиш робити найбільш за все» 58,3 % відповідей дітей стосувалося гри, причому 33,3 % віддали перевагу іграм з іграшками, 16,6 % – іграм з друзями, 8,3 % іграм з планшетом. 16,6 % дітей творчість (малювання, ліплення) виділили як найцікавішу діяльність для себе, така ж кількість відповідей стосувалася діяльності в природі – догляд за домашньою тваринкою, купання в річці.

З відповідей дітей видно, що перевагу діти надають ігровій діяльності та іграм з іграшками.

Наступна серія запитань стосувалася спілкуванню дітей з однолітками. На запитання: «Чи є у тебе друзі в дитячому садку» 100 % дітей чітко та впевнено відповіли: «Так», називали імена друзів, характеризували їх (вона красива, не ображає мене, не б'є). 58,3 % дітей вважають, що коли вони приходять в дитячий садок їх чекають друзі, 8,3 % не впевнені, що їх чекають діти, 16,6 % дітей не знають чекають їх однолітки чи ні. На запитання чи люблять їх діти в садку відповіді розділилися 50 на 50, отже 50 % дітей вважають, що їх діти люблять, а 50 % не можуть дати відповідь на це запитання. Відповідаючи на запитання: «На кого з дітей ти хотів би бути схожим» 41,6 % дітей відповіли, що хочуть бути схожими на свого друга (На Артема, бо він добрий, на Сашу – він розумний, на Яшу у нього багато іграшок і він ділиться ними). 16,6 % дітей відповідали, що хочуть бути схожими на себе (на себе, коли слухняний, я гарний). 8,3 % дітей сказали, що ні на кого не хочуть бути схожими, така ж кількість дітей взагалі

промовчали, не надаючи ні відповіді не пояснення. 16,6 % відповідей отримали з поясненням: «Я не знаю».

Нас цікавила думка дітей про дитячий садок, місце, де вони проводять найбільшу частину свого часу, те настільки цінним є для дітей їх сьогодення. На запитання: «Коли ти приходиш вранці в групу, хто тобі радіє, хто тебе чекає» 16,6 % дітей відповіли – вихователі, 66,6 % дітей відповіли, що їх люблять вихователі й вони їх люблять (за доброту, за те що не кричать, спокійно розмовляють). 75 % дітей розуміють значення для себе перебування в дитячому садку (бо навчаємося себе поводити, читати, гратися, танцювати), 8,3 % дітей сприймають садок як місце для розваг (веселимося, розважаємося) 12,5 % як необхідність для батьків (щоб було куди мене діти, коли батьки йдуть заробляти гроші). Були й діти які не могли відповісти на запитання, або відповідали з певними нотами негативу (не подобається, не люблю) але їх процент був незначним.

Аналіз ставлення дітей до дитячого садка показав, що ЗДО є в полі цінностей старших дошкільників. Отже, цінність сьогодення для сучасних дошкільників – перебування в дитячому садку є для дітей комфортним. Частіше у відповідях дітей стосовно дитячого садка присутні моменти переживання позитивних почуттів, пов'язаних з приємною діяльністю – грою, а особливо значимим для шестирічок є спілкування з однолітками у вигляді спільних ігор, спільної творчої діяльності.

Наступний блок запитань був пов'язаним з виявленням уявлень дітей про себе і сім'ю. Дітям були представлені наступні запитання: «На кого з дорослих ти хотів би бути схожим? Хто в твоїй сім'ї найщасливіший? Чи щасливий ти?» Більша частина дітей 50% хотіла б бути схожою на тата (він сильний, красивий, заробляє гроші); на маму – 25 % (вона добра, красива, щаслива); на брата чи сестру – 16,6 %, на інших родичів – 8,3 %. Щасливими татусів вважають 58,3 % (бо у нього є я, бо він завжди веселий), 41,6 % вважають щасливими мам, 16,6 % бабусю та дідуся (бо я до них приїжджаю, бо вони мене люблять), 8,3 % – братів і сестер. 100 % дітей вважають себе

щасливими. Більшість дітей щаслива тому, що у них є тато та мама, сім'я, друзі, щасливі від спілкування з батьками, від сумісної з ними діяльності.

Висновки. На формування ціннісних орієнтацій сучасної дитини старшого дошкільного віку мають вплив різноманітні соціокультурні фактори, серед яких – середовище, телебачення, спілкування з однолітками, сімейні цінності. Для кожної стадії дитинства характерними є свої інтереси, ідеали, ігри, ставлення, отже все те, що складає дитячу субкультуру. Отримані результати дослідження дають можливість зробити висновок про одну із особливостей сформованості ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку – це особистісну центрацію, орієнтування на себе, на свої потреби. Побажання в свою адресу, висловлені сучасними дошкільниками, розподіляються на три основні підгрупи: побажання володіти чимось, побажання особистого комфорту, бажання саморозвитку. Переважна частина побажань стосується оволодіння матеріальними предметами (іграшками, предметами побуту, одягом, їжею), оволодінням грошей для придбання цих предметів. Побажання особистого комфорту стосувалося того, що діти бажали окремої кімнати, шафи, ліжка, бажання довго спати, смачно їсти. Бажання саморозвитку стосувалися того, що діти хотіли навчитися тому, чого не вміли робити: читати, кататися на велосипеді. Цікава група побажань вималювалася як потреба в самоствердженні. До них віднесли побажання: хочу стати самим сильним, розумним, першим у всьому. Особливістю є і те, що цінність гри та іграшок є найбільш значимою для дітей цього вікового періоду, це, напевно, пов'язано з тим, що гра є провідним видом діяльності дітей старшого дошкільного віку.

Отже, позитивним фактом стало те, що найбільш важливими сферами для дошкільників є специфічні сфери діяльності дошкільників (гра – 1 місце; спілкування – 3; пізнання – 5; творчість – 7 місце).

Цінність сьогодення для дітей старшого дошкільного віку має прояв через ставлення до членів своєї родини та до дитячого садка через відношення з дорослими та однолітками. Слід відмітити, що спілкування у

родинному колі є дуже значимим для дитини, дошкільники виділяють як необхідними для себе певні сімейні цінності (особливо сімейні свята, подорожі, перебування поруч у різних видах діяльності). Значимим для дітей є і перебування в дитячому садку, в якому більшості дітей комфортно. Особливої уваги діти приділяють спілкуванню: з дорослими у вигляді впливу на своє виховання та навчання; з однолітками у вигляді елементарних проявів дружби дітей, спільної діяльності.

Цінність майбутнього для дітей у вигляді вступу до школи є для більшості дітей позитивним моментом. У відповідях має прояв усвідомлення необхідності навчання в школі, бажання вчитися, отримувати нові знання, дізнаватися про щось нове, бути кращим у навчанні. Для цього діти свідомо висловлюють потреби у вигляді придбання шкільного приладдя, набуття якостей, які сприяють самоствердженню, самозростанню.

Загалом, сучасні діти старшого дошкільного віку уважні до себе й до оточуючого світу й достатньо позитивно на нього налаштовані, що говорить про цінність останнього для шестирічок.

Література

1. Валявко С. М., Аверьянова Е. В. К вопросу об изучении ценностных ориентаций детей с общим недоразвитием речи старшего дошкольного возраста. Специальное образование: традиции и инновации : Материалы II Международной научной практической конференции (г. Минск, 8–9 апреля 2010 г.) /Редколл.: С.Е. Гайдукевич (отв. ред.), И.К. Русакович, В.В. Радыгина и др. ; Бел. гос. пед. ун-т им. М. Танка. Минск : БГПУ, 2010. С. 38–40.
2. Гогоберидзе А. Г. Ценностные ориентации дошкольников в условиях современной социокультурной среды. Молодое поколение XXI века: актуальные проблемы социально-психологического здоровья : Материалы II Международного конгресса /Под ред. А.А. Северного, Ю.С. Шевченко. Минск : Ритм, 2003. С. 100–101.
3. Карабаева І.І. Особливості ціннісних орієнтацій сучасних старших дошкільників. *Актуальні проблеми психології* : зб. наук. пр. Інституту

психології імені Г. С. Костюка НАПН України / [гол. ред. С. Д. Максименко]. Харків : КЦ ФОП Іванової М. А., 2018. Т. IV. Психологія розвитку дошкільника. Вип. 14. С. 158–167.

4. Прийняття дитиною цінностей : посіб. / Т.О Піроженко, І.І. Карабаєва, С.О. Ладивір, Л.І. Соловійова [та ін.] ; за ред. Т.О. Піроженко. Київ: Видавничий Дім „Слово”, 2018. 240 с.

5. Реалії вибору дитиною соціально значущих цінностей: посіб. /Т.О. Піроженко, Л.І. Соловійова, І.І. Карабаєва [та ін.]; за ред. Т.О. Піроженко. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2017. 64 с.

References

1. Valyavko, S.M., Averyanova, E.V. (2010). К вопросу об изучении ценностных ориентаций детей с общим недоразвитием речи старшего дошкольного возраста [To the question of studying the value orientations of children with a general underdevelopment of speech of the senior preschool age]. Proceedings from II International Scientific Conference : *II Mezhdunarodnaya nauchnaya prakticheskaya konferentsiia [Spetsialnoe obrazovanie: traditsii i innovatsii]* – *The II International Scientific Conference «Special education: traditions and innovations»* (pp. 38–40). Minsk (in Belarus).

2. Gogoberidze, A.G. (2003). Tsennostnyie orientatsii doshkolnikov v usloviyah sovremennoy sotsiokulturnoy sredy [Value orientations of preschool children in the conditions of modern socio-cultural environment]. Proceedings from II International congress : *II Mezhdunarodnuy kongress [Molodoe pokolenie XXI veka: aktualnyie problemyi sotsialno-psihologicheskogo zdorovya]* – *The II International congress «The young generation of the twenty-first century: current problems of socio-psychological health»* (pp. 100–101). Minsk (in Belarus).

3. Karabaeva, I.I. (2018). *Osoblivosti tsinnisnih oruentatsiy suchasnih starshih doshkilnikov [Features of value orientations of modern senior preschoolers]*. S.D. Maksymenko (Ed.). *Aktual'ni problemy psykholohiyi – Actual problems of psychology : Collection of scientific works of the H.S. Kostyuk Institute of*

Psychology NAPS of Ukraine. (Vols. IV, issue 14), (pp. 158–167). Kharkov: KCz FOP Ivanovoyi M.A. [in Ukrainian].

4. Pirozhenko, T.O., Karabaeva, I.I., Ladyvir, S.O., Soloviova, L.I. et. al. (2018). *Pry`jnyattya dy`ty`noyu cinnostej [Adoption by the child of values]*. Kyiv: Vy`davny`chy`j Dim «Slovo». 240 s. [in Ukrainian].

5. Pirozhenko, T.O., Soloviova, L.I., Karabaeva I.I. [et al.]. (2017). *Realii viboru dytynoyu social`no znachuschih tsinnostey [The realities of choose by child of socially important values]*. T.O. Pirozhenko (Ed.). Kyiv: Vy`davny`chy`j Dim «Slovo». 64 s. [in Ukrainian].

УДК 159.923

ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ СКЛАДОВИХ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОСВІДОМОСТІ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА

Кльоц Л.А.

кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології, Комунальний заклад «Житомирський інститут післядипломної педагогічної освіти»

Житомирської обласної ради

[orcid.org/ 0000-0002-1770-662X](https://orcid.org/0000-0002-1770-662X)

У статті представлено фрагмент експериментального дослідження з проблеми формування професійної самосвідомості педагога. Викладено дослідницьку програму вивчення розвитку професійної самосвідомості педагога за визначеними критеріями. Описаний діагностичний інструментарій дослідження. Подано результати дослідження розвитку основних складових професійної самосвідомості педагога за когнітивним, афективним, поведінковим компонентами. Визначено найбільш актуальні напрямки для актуалізації та розвитку професійного Я-образу педагога. Окреслено психолого-педагогічні умови, що сприяють гармонізації професійної позиції спеціаліста.

Ключові слова: професіоналізм, професійний розвиток, професійна самосвідомість педагога, Я-концепція.